

11. Podchasov E.V. Stressful states of the child during the war. Personality, Society, War. Kharkiv, 2022. – Issue 4. P. 93-95.
12. Rudik O.A., Molodushkina I.M. The interaction of the DZ and the family: teaching and methodical guide. Kharkiv: Publishing House "Osnova", 2013. 222 p.
13. Cheverda A.O. The influence of fitness classes with elements of sports dances on the development of coordination abilities of children 6-8 years old. Scientific journal of the National Pedagogical Dragomanov University. Series № 15. Scientific and Pedagogical problems of Physical culture (Physical culture and Sports). Kyiv, 2020. – Issue 2 (122). P. 183-186.
14. Cherepanya N.I. Organizational and pedagogical conditions for preparing children for school: Autoref. Thesis Cand. Ped. Sciences: 13.00.08. Odesa, 2006. 20 p.
15. Scarlet S.M. Education of Ukraine under martial law. Innovative and project activity: science-methodical collection. Kyiv-Chernivtsi: Publishing House " Bukrek ", 2022. 140 p.

DOI 10.31392/UDU-nc.series15.2023.11(171).18
УДК: 371.125.3.037 (021)

Касарда О.З.,
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри здоров'я та фізичної культури, Волинський національний
університет імені Лесі Українки, м.Луцьк;
Чеханюк Л. О.,
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри освітніх педагогічних технологій, ПВНЗ «Академія
рекреаційних технологій і права», м.Луцьк;
Галицька А. Б.,
асистент кафедри здоров'я та фізичної культури,
Майстер спорту України з волейболу,
Волинський національний університет імені Лесі Українки, м.Луцьк
Герасимюк П. П.,
асистент кафедри здоров'я та фізичної культури,
Волинський національний університет імені Лесі Українки, м.Луцьк

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті висвітлено одну з актуальних проблем сучасної вищої школи – формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до професійної самореалізації. Навчальний процес у вищому закладі освіти забезпечує кожному студентові широкі можливості максимально розвинути свої здібності та успішно опанувати обрану професію. У статті наголошується на важливості результатів праці вчителя фізичної культури, від якої значною мірою залежить стан здоров'я, рівень працездатності і навіть професійне майбуття учнів. Розкрито основні вимоги до підготовленості майбутнього вчителя фізичного виховання, які базуються на сукупності взаємопов'язаних фізкультурно-виховних і психолого-педагогічних знань та вмінь. Визначено зміст, структуру та основні етапи професійної діяльності майбутнього фахівця у сфері фізичної культури.

Ключові слова: фізична культура, фахівці, підготовка, зміст, етапи.

Chekhanjuk L.O., Kasarda O.Z., Galytska A.B., Herasimiyuk P.P. Formirovanie to readiness of future teachers of physical culture to professional activity. Lately in Ukraine there was an anxious and difficult situation with worsening of health of students and student young people. Such state can be explained influence of pandemic and active war of Russia against our country. These realities hurt children and students in teaching, force to evacuation and stay in shelters. Therefore an increase of physical preparedness and state of health of children and young people is one of main tasks of educational process. In such terms an important role is taken professional activity of teacher of physical culture. The purpose of the article: Description of structure of forming of readiness of future teachers of physical culture to professional activity. Result: The issue of the day of modern higher school is marked is providing every student possibility maximally to develop the capabilities and successfully to master a select profession. It is indicated on importance of job of teacher of physical culture, on which the state of health, level of capacity and even professional future of students, depends to a great extent, performances. The basic are exposed requirement to preparedness of future teacher of physical culture, which are based on the aggregate of associate athletic-educate and psychological and pedagogical knowledge's and abilities. Maintenance, structure and basic stages of professional activity of future specialist, is designated in area of physical cultures and sport. Conclusions: A teacher of physical culture must be well-prepared to execution of the professional duties. His professional-pedagogical activity has a row of elements which co-operate between itself and have affecting humanizing.

Keywords: physical culture, specialists, preparation, content, stages.

Постановка проблеми. Сьогодні українські школи мають ще більше сприяти поліпшенню фізичного стану учнів, який значно погіршився через військові дії російських агресорів на території України. Зазначені реалії змушували (і нині змушують) до обмежень у навчанні, евакуації, перебування в укриттях тощо. У зв'язку з цим, успішне засвоєння теоретичних і практичних дисциплін залежить не лише від бажання і здібностей учасників освітнього процесу, а й від стану їх здоров'я та рівня фізичної працездатності. В такій ситуації вагоме місце займає фізична культура, яка здатна покращити фізичний

розвиток, фізичну підготовленість, психічний стан та здоров'я дітей і молоді. Як і інші спеціальності, вона має свій конкретний зміст, визначений специфікою навчального предмета, і покликана сприяти формуванню різнобічно розвиненої особистості.

Водночас важлива роль відводиться професійній діяльності вчителя фізичної культури. Проведення навчальних занять зі школярами вимагає від учителя високого рівня освіченості й культури, професійних знань, умінь та навичок. Підготовка педагогічних кадрів на етапі сьогодення є центральною ланкою перебудови всієї системи національної освіти [6].

Аналіз літературних джерел. Одним із важливих напрямів державної соціально-економічної політики України у розв'язанні проблем поліпшення фізичного стану дітей та молоді є ефективний розвиток фізичної культури і спорту, метою якого визначено оздоровлення нації, формування здорового способу життя населення, виховання фізично міцного, здорового покоління. Проте, як не прикро, упродовж останнього десятиліття система підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання у вищих закладах освіти піддавалася обґрунтованій критиці, зокрема відмічено недосконалість:

- цільових установок, завдань і принципів, які обумовлені потребнісно-мотиваційною сферою особистості; наукової та методичної роботи щодо оптимізації теорії, методики, організації фізичного виховання;

- спрямованості навчально-виховного процесу;
- змісту теоретичного і практичного розділів;
- кваліфікації форм процесу фізичного виховання;
- планування процесу фізичного виховання та його організації;
- правил комплектування навчальних груп;
- контролю динаміки фізичної підготовленості школяра;
- оцінки фізичного виховання особистості тощо.

На рівні управління системою фізичного виховання названо недоліки, які характеризуються нераціональною структурою, що проявляється у відсутності (скасуванні) необхідних організацій чи їх підрозділів, працівників, або в їх переважанні; невизначеністю мети, завдань, функцій організацій та їх підрозділів, працівників та характеру взаємодії між ними; відсутності бажання на практиці впроваджувати в навчальний процес прогресивні форми й методи фізичного виховання з урахуванням інтересів та вимог сучасних програм [3].

Н. О. Белікова вказує на те, що відповідно до напрямку розвитку сучасної освіти «система професійної підготовки фахівців із фізичного виховання та спорту потребує відсутньої оптимізації, зміни педагогічної парадигми, реалізації ефективного навчально-виховного процесу підготовки висококваліфікованих фахівців». Реформування вищої освіти в галузі фізичної культури та спорту, на думку вченої, «доцільно здійснювати з урахуванням провідних тенденцій функціонування вищої освіти в Україні та інтеграційних процесів у сфері вищої освіти європейських країн» [2].

Професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури, за словами Л. П. Сущенко [7], розглядається як процес, який відображає науково й методично обґрунтовані заходи вищих навчальних закладів, спрямованих на формування протягом терміну навчання рівня професійної компетентності особистості, достатнього для організації фізичного виховання різних верств населення регіону й успішної праці в усіх ланках спортивного руху з урахуванням сучасних вимог ринку праці.

На думку С. А. Красевича [4], підготовка майбутніх учителів фізичної культури до фізкультурно-спортивної діяльності в загальноосвітніх навчальних закладах – це спеціально спрямований процес вибіркового використання засобів фізичної культури і спорту для формування в майбутніх фахівців системи професійних знань; оволодіння необхідним комплексом педагогічних умінь, орієнтованих на фізкультурно-спортивну роботу та спрямованих на відновлення психофізіологічної працездатності і розваги учнів, вдосконалення особистості кожного школяра.

Мета дослідження – висвітлити особливості змісту та етапів формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Українському суспільству на етапі сьогодення необхідне забезпечення широкого доступу всіх верств населення до різноманітних фізкультурно-оздоровчих та спортивних занять; формування в дітей та молоді активної соціальної орієнтації на оздоровлення та гідний спосіб життя за допомогою фізичної культури. У зв'язку з вище зазначеним, зростають вимоги до підготовки фахівців для роботи в загальноосвітніх середніх, середніх-спеціальних і вищих навчальних закладах та організаторів спортивно-масової й фізкультурно-оздоровчої роботи.

Вчитель фізичної культури – це не лише професія, завдання якої полягає в тому, щоб виконувати запланований обсяг навчального навантаження. Праця вчителя фізичної культури – одна з найскладніших і найвідповідальніших, оскільки характеризується значним фізичним та інтелектуальним навантаженням, що вимагає уваги й високої працездатності. Враховуючи те, що від результатів праці вчителя фізичної культури певною мірою залежить стан здоров'я, рівень працездатності і навіть професійне майбуття учнів, можна стверджувати, що якісне навчання з цього предмета є важливою умовою ефективності навчального процесу загалом. Від майстерності вчителя залежить також рівень сформованості потреб школярів до систематичних самостійних занять фізичною культурою і спортом. Саме тому потрібно вишукувати можливості удосконалення педагогічного процесу з фізичного виховання у школах як за рахунок оптимізації діяльності самих учнів, так і підвищення якості роботи вчителів. Загалом педагогічна діяльність учителя фізичної культури є творчою, конструктивною, організаторською, діагностичною, важливою для відтворення суспільного потенціалу. Його соціально-педагогічні функції (вихователя, організатора, дослідника) постійно розширюються й ускладнюються.

До професійних здібностей учителя фізичного виховання належать: наявність педагогічного хисту; прагнення працювати в галузі фізичної культури і спорту; типологічні риси нервової системи, що характеризують силу, рухливість і врівноваженість основних психічних процесів; висока загальна, інтелектуальна й естетична культура; морально-правова свідомість тощо. Одним із вагомих чинників професійного становлення майбутнього вчителя фізичної культури є його спортивна підготовка. Відповідно до діючих навчальних планів на предмети цього циклу виділяється достатній обсяг навчальних годин. Загалом вимоги до підготовленості майбутнього вчителя фізичної культури базуються на сукупності взаємопов'язаних фізкультурно-виховних і психолого-педагогічних знань та вмінь, що становлять основу його професійно-

педагогічної компетентності [8].

Проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання можна вирішувати за допомогою різних засобів та інноваційних технологій. До таких інновацій Л. Зубченко [3] відносить нові види фізкультурно-спортивної діяльності (аеробіка, пілатес, фітнес, степ-аеробіка, хореографія та естетична гімнастика (для дівчат), кросфіт, вуличний «воркаут», бартендас, слеклайн та фриран (для хлопців), організацію активного дозвілля школярів тощо. Специфікою професійної діяльності вчителя фізичної культури при проведенні уроків, фізкультурно-спортивних, фізкультурно-оздоровчих та спортивно-масових заходів у загальноосвітніх навчальних закладах є перехід від традиційних групових форм і методів навчання до особистісно зорієнтованих, індивідуально-творчих, що спрямовані на мотивування учнів на фізичний розвиток та фізичну підготовку, формування в них знань у галузі фізичної культури, рухових умінь і навичок, потреби до самостійних занять фізичними вправами у позанавчальний час. Особливою передумовою фахової підготовки вчителя є виховання культури професійного спілкування на всіх рівнях навчально-виховного процесу відповідно до соціального замовлення держави – формування особистості; постійні і цілеспрямовані взаємовідносини з учнями, батьками, вчителями.

Зміст базової підготовки вчителів фізичної культури у вищих закладах освіти включає вивчення традиційних навчальних предметів: філософії, економіки, педагогіки, психології, фізіології, історії, теорії і методики фізичного виховання, легкої атлетики, гімнастики, спортивних ігор, плавання тощо, і відносно нових: спортивного менеджменту, фізичної реабілітації, оздоровчої роботи. Кожна із зазначених дисциплін виконує чітко визначені завдання, спрямовані на формування у студентів готовності до професійної діяльності [5]. Зокрема *лекційний матеріал* розкриває основні поняття системи фізичного виховання, мету, завдання, нормативні вимоги, організаційні форми занять фізичними вправами; вимоги особистої гігієни, сну, харчування, одягу для організації самостійних занять; дає студентам знання про соціальну сутність фізичної культури і спорту, про історичні аспекти становлення та розвитку фізичної культури в світі та в Україні; ознайомлює з програмно-нормативними документами, забезпечує базисне уявлення про навчальний предмет і закладає основу міцних та глибоких професійних знань. *Практичні заняття* дають можливість ознайомитися з основними принципами, засобами та методами фізичного виховання, набути вмінь та навичок роботи вчителя фізичної культури, тренера-викладача з виду спорту, фахівця з фізичної реабілітації, формують елементи педагогічної майстерності. *Семинарські заняття* спрямовані на поглиблене вивчення певного курсу. Основою їх проведення є моделювання та розв'язання ситуацій, які можуть виникнути у професійній діяльності. Важливе значення для формування професійної готовності студентів має *навчальна практика*. Саме під час проходження практики студенти засвоюють основні елементи педагогічної техніки, методику й організацію уроку фізичної культури. Загалом у навчально-виховному процесі здобувачів освіти вагоме значення має вибір методів навчання. Добираючи методи, необхідно виходити з того, що кожен із них орієнтований на вирішення певного кола дидактичних завдань. Із багатьох класифікацій методів навчання найбільшу кількість суперечок викликає ділення їх на *репродуктивні* (пояснюючо-ілюстративні) і *проблемно-пошукові*. Репродуктивні методи часто називають застарілими, такими, що в сучасних умовах втратили своє значення. Проблемно-пошукові є передумовою цілеспрямованого залучення учасників освітнього процесу до вирішення проблемно-пізнавальних завдань. Проблемне навчання використовується переважно для розвитку навичок творчої діяльності, сприяє розвитку самостійності й активності. Водночас, не дивлячись на їх перевагу, пошукові методи навчання не можуть бути єдиними під час навчання у вузі, особливо під час вивчення принципово нового навчального матеріалу. Крім того, використовуючи проблемне навчання, необхідно враховувати індивідуальні особливості здобувачів освіти. Відомо, що для розв'язання проблемного завдання чи ситуації необхідно мати початкові опорні знання й уміння, без яких неможливо вирішити навчальну проблему. Тому, якщо у студентів є достатній багаж знань для того, щоб аналізувати навчальний матеріал, висувати гіпотези, то застосування проблемно-пошукових методів навчання буде досить ефективним, а якщо у них не сформовані основи знань, то самостійний пошук виявляється недоступним.

Зміст формування професійної готовності майбутніх фахівців включає кілька етапів професійної діяльності, зокрема:

- формування позитивної мотивації до педагогічної діяльності;
- формування складових частин професійної готовності;
- формування професійної готовності майбутніх учителів фізичної культури як цілісного стану особистості.

Кожен із зазначених етапів має свої завдання, засоби, методи та форми навчання [1].

Завдання початкового (першого) етапу полягає у формуванні позитивного ставлення учасників освітнього процесу до професійної діяльності через інтерес до предмета, до педагога, до навчальної діяльності. Ця робота повинна здійснюватись на заняттях із різних освітніх компонентів. У процесі організації цих занять доцільно застосовувати активні методи навчання, що сприятимуть активізації творчого мислення студентів. Контроль та оцінювання діяльності здобувачів освіти слід здійснювати під час навчальної практики, індивідуальних завдань, занять у групах підвищення спортивної майстерності тощо.

Другий етап передбачає формування основних складових професійної готовності майбутніх учителів фізичної культури, зокрема формування об'єктивних критеріїв оцінювання своєї особистості, підготовленості як майбутнього вчителя. На цьому етапі слід суворо дотримуватися постійного переходу від простих до складних і оригінальних видів діяльності.

Третій етап формування професійної готовності, як цілісного стану особистості, передбачає наближеність навчального матеріалу до конкретної діяльності вчителя фізичної культури. На цьому етапі доцільне розв'язання проблемних завдань і професійних ситуацій. Під час обговорення будь-якої навчальної теми можна наводити приклади конкретних педагогічних ситуацій і пропонувати шляхи їх вирішення. Такий підхід забезпечує, насамперед, створення умов для формування професійної готовності у студентів, а з іншого боку – передбачає зростання її показників у процесі оволодіння практичними педагогічними навичками.

Висновки. Якісного розвитку та вдосконалення педагогічних умінь і навичок майбутніх фахівців фізичної культури можливо досягти за умови, забезпечення творчого підходу, різноманітності, інноваційності у виборі форм та методів навчання й виховання. Підготовка вчителя фізичної культури до навчально-виховної роботи зі школярами – справа державного масштабу й потребує системно виважених дій у подальшому науковому пошуку нових педагогічних шляхів її здійснення.

Перспективи подальших досліджень. Подальші дослідження буде присвячено визначенню та обґрунтуванню шляхів фізичної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання.

Література

1. Безкопильний О. О. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі : теорія та методика : монографія. Черкаси : ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2020. 552 с.
2. Белікова Н. О. Сучасні тенденції професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету : зб. наук. праць. Чернігів, 2013. Вип. 112(2). С. 52–56.
3. Зубченко Л. В. Формування педагогічної творчості майбутніх учителів фізичного виховання у фаховій підготовці. Слобожанський науково-спортивний вісник. 2013. № 5. С. 94–98.
4. Красевич С. А. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до фізкультурно-спортивної діяльності у закладах загальної середньої освіти : монографія. Умань : ВПЦ «Візаві», 2018. 204 с.
5. Петришин Ю., Лапчик І. До питання змісту навчальної дисципліни «Теорія і методика фізичного виховання». Актуальні проблеми викладання теорії і методики фізичного виховання у вищих навчальних закладах : кол. монографія / упоряд. О. М. Вацеба, Ю. В. Петришин, Є. Н. Приступа, І. Р. Боднар. Львів : Укр. технології, 2005. С. 111–127.
6. Проніков О. Підготовка вчителя фізичної культури. Досвід та перспектива. Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : зб. наук. праць. № 1(29). 2015. С. 17–21.
7. Сущенко Л., Маліков М. Про педагогічні технології, спрямовані на особистісно орієнтований підхід до професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту. Наукові записки Тернопільського держ. педаг. ун-ту. Серія: Педагогіка. 2004. № 4. С. 121–124.
8. Танасійчук Ю. Професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури в закладах вищої освіти. Електронний ресурс. Режим доступу : https://ffv.udpu.edu.ua/?page_id=4819

Referens

1. Bezcopylnyi O. O. (2020) Pidhotovka maibutnikh uchyteliv fizychnoi kultury do zdoroviazberezhuvalnoi diialnosti v osnovnii shkoli : teoriia ta metodyka : [Preparation of future physical education teachers for health-preserving activities in primary school: theory and methodology] : monohrafiia. Cherkasy : ChNU im. B. Khmelnytskoho. 552 s.
2. Bielikova N. O. (2013) Suchasni tendentsii profesiinoi pidhotovky maibutnikh fakhivtsiv z fizychnoho vykhovannia ta sportu [Modern tendencies of professional preparation of future specialists are on physical education and sport]. Visnyk Chernihiv. nats. ped. un-tu. Serii: zb. nauk. prats. Chernihiv. Vyp. 112(2). S.52–56.
3. Zubchenko L. V. (2013) Formuvannia pedahohichnoi tvorchosti maibutnikh uchyteliv fizychnoho vykhovannia u fakhovii pidhotovtsi [Forming of pedagogical work of future teachers of physical education is in professional preparation]. Slobozhanskyi naukovo-sportyvnyi visnyk. № 5. S.94–98.
4. Krasievych S. A. (2018) Pidhotovka maibutnikh uchyteliv fizychnoi kultury do fizkulturno-sportyvnoi diialnosti u zakladakh zahalnoi serednoi osvity [Preparation of future teachers of physical culture is to athletic-sporting activity in establishments of universal middle education]: monohrafiia. Uman: VPTs «Vizavi». 204 s.
5. Petryshyn Yu., Lapychak I. (2005) Do pytannia zmistu navchalnoi dystsypliny «Teoriia i metodyka fizychnoho vykhovannia» [To the question of maintenance of educational discipline "Theory and methodology of physical education"]. Aktualni problemy vykladannia teorii i metodyky fizychnoho vykhovannia u vyshchikh navchalnykh zakladakh : kol. monohrafiia / uporiad. O.M.Vatseba, Yu.V.Petryshyn, Ye.N.Prystupa, I.R.Bodnar. Lviv : Ukr. tekhnolohii. S.111–127.
6. Pronikov O. (2015) Pidhotovka vchytelia fizychnoi kultury. Dosvid ta perspektyva [Preparation of teacher of physical culture. Experience and prospect]. Fizyчне vykhovannia, sport i kultura zdorovia u suchasnomu suspilstvi: zb. nauk. prats. № 1(29). S.17–21.
7. Sushchenko L., Malikov M. (2004) Pro pedahohichni tekhnolohii, spriamovani na osobystisno oriientovanyi pidkhid do profesiinoi pidhotovky maibutnikh fakhivtsiv fizychnoho vykhovannia ta sportu [About the pedagogical technologies sent to the personality oriented going near professional preparation of future specialists of physical education and sport]. Naukovi zapysky Ternopilskoho derzh. pedah. un-tu. Serii: Pedahohika. № 4. S.121–124.
8. Tanasiichuk Yu. Profesiina pidhotovka maibutnikh uchyteliv fizychnoi kultury v zakladakh vyshchoi osvity [Professional preparation of future teachers of physical culture is in establishments of higher education]. Elektronnyi resurs. Rezhym dostupu: https://ffv.udpu.edu.ua/?page_id=4819